

Alocuțiune la Ziua justiției 2018, sărbătorită la Uniunea Juriștilor din România

Av. dr. Ioan Chelaru, vicepreședinte UNBR

Statul de drept în România la 100 de ani de la Marea Unire. Rolul profesiilor juridice

Nu există formă de organizare umană, cu atât mai puțin statală, fără corp de legi și juriști, fie că s-au chemat praetor, juris-consultus, jude, judecător, procuratores etc. Nici România Mare nu a fost posibilă fără efortul colosal al juriștilor de a crea unitate instituțională, și mă refer aici strict la instituția juridică, la concept. Actul unirii a fost unul declarativ, entuziast. Apoi am rămas noi să traducem unitatea și s-o desăvârșim.

Dacă mă gândesc la profesiile juridice de acum 100 de ani, primul gând care îmi vine în minte este respectul deosebit pe care românii acelor vremuri îl aveau față de judecător, procuror, avocat, notar ori portărel. Dar erau timpuri ale solitudinii umane față de Dumnezeu și de lege, ca unice autorități, iar reprezentanții acestor autorități – preoții și juriștii de toate categoriile, aveau partea lor de maximă considerație socială.

Vreau să spun, dintru-început, că nu e de mirare rolul hotărâtor al juriștilor în momentele cheie ale istoriei, inclusiv la înfăptuirea statului unitar român. Dacă ne uităm pe lista delegaților la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, îi găsim pe juriști într-o proporție covârșitoare. Ca atare, astăzi, evocăm un trecut cu care ne mândrim! Un trecut care a obligat, în timp, generații întregi de juriști și care ne obligă.

Aș fi vrut să vă vorbesc la acest moment aniversar despre rolul extraordinar pe care profesiile juridice îl au în statul de drept. Vedem cu toții – însă – că toate departamentele justiției trec prin grele încercări, fiind supuse unor avalanșe de atacuri, la adăpostul libertății de exprimare se săvârșesc crime de imagine, ne este destructurată autoritatea și respectabilitate. Profesiile juridice sunt nevoite să se apere, în loc să fie lăsate să creeze, potrivit rolului pe care îl are fiecare.

Astăzi sunt mult mai mulți juriști decât la 1918, mai multe profesii juridice și conexe, că nici nu le mai știm numărul. Însă, din păcate, chiar dacă suntem mai mulți decât pe vremuri, nu pot să nu observ că rolul profesiilor juridice în statul de drept a slăbit foarte mult. Și, în chip firesc, nu pot să nu mă întreb care sunt cauzele.

Un trend exploziv care apare foarte clar este acela de decredibilizare a justiției și a tuturor protagoniștilor ei. Una dintre cauze este alimentarea spectacolului judiciar cu comunicate ale autorităților de anchetă, care întotdeauna precizează profesia suspectului/ învinutului ori inculpatului, dacă este avocat, judecător, procuror, notar, consilier juridic, executor judecătoresc ori practician în insolvență. Chiar dacă sunt cazuri izolate, ele apar generalizat și echivalează cu denigrarea profesiei în opinia publică. Logicienii juriști numesc această practică „generalizare diabolică”, foarte eficientă în efectul său distructiv. E o logică simplă a omului de rând: cum pot

să am încredere în justiție când judecătorii, procurorii, avocații, notarii, executorii sunt cei care încalcă legea? Opinia publică nu mai are în vedere că este vorba de caz izolat, de o excepție. Aura întunecată se extinde asupra întregului.

De aceea, **aș sugera analiza posibilității introducerii unei rezerve în ceea ce privește precizarea profesiei în comunicatele autorităților.** Este adevărat că Directiva Europeană privind întărirea prezumției de nevinovăție nu prevede expres și acest aspect. Ea se referă doar la prezumția de nevinovăție a cetățenilor, indiferent de profesia pe care o practică! Însă este o chestiune la care ar trebui să ne gândim pentru că are ca efect disoluția autorității judiciare și, implicit, destabilizarea statului de drept.

Un fapt e limpede: există o patimă anume, un fel de răzbunare mediatică împotriva juriștilor, mai puternică, mai organizată decât în contra altor profesii.

Cum bine știm, această directivă europeană nici nu a fost transpusă în legislația națională, fiind blocată vreme îndelungată, ca și mult discutatele și disputatele legi ale justiției, în controverse politice, cu toată suita de atacuri asupra profesioniștilor din domeniul justiției. S-a ajuns chiar să se vorbească la modul peiorativ despre ”parlamentarii juriști”, care ar fi aceia care vor să-i scape pe infractori fabricând legi clientelare. Justiția însăși a devenit mărul discordiei în zilele noastre, care divizează societatea și creează state paralele în locul statului de drept. Am sentimentul cert că suntem parazitați în permanență de manipulare, cuvintele și conceptele juridice au conotații improprii în funcție de cine acceesează acest limbaj eminentemente științific. Trecem spre derizoriu, apar tot soiul de comentatori cu rating care abuzează limbajul nostru specific.

Din păcate, există și forțe politice, personaje politice, nu doar mediatice, care parazitează lupta anticorupție, reală și sistemică – făcându-și un brand personal din aceasta, dându-se drept justițiar ai societății și ponegrind pe cei care sunt legitimați de societate să înfăptuiască actul de justiție.

Profesiile juridice sunt atacate constant, minimizându-se rolul acestora în statul de drept pentru că reprezintă un pericol pentru cei care nu au alt ideal decât acela de a prelua puterea și controlul, inclusiv cu sprijinul serviciilor secrete. Toate scandalurile referitoare la protocoalele cu aceste servicii au fost în măsură să mai dea o lovitură respectului public față de justiție și lege, ca și când tot corpul magistraților ar fi implicat în așa ceva.

Trăim în așa numită epocă post-adevăr, în care emoția publică primează oricărui argument logic. E suficient să stârnești emoția printr-o sintagmă gen ”superimunitatea avocaților” sau, mai nou, ”superimunitatea magistraților” ca să creezi un public advers care, în lehamitea față de corupție, nu mai citește și aliniatul următor, care spune că avocații suspectați penal nu beneficiază de interdicția perchezițiilor sub umbrelă secretului profesional sau că judecătorii și procurorii au forme de responsabilitate bine definite de lege.

Departate de a fi adeptul vreunei teorii conspiraționiste, mă gândesc și la cauzele obiective care au dus la decredibilizarea profesiilor juridice și a rolului lor în statul de drept, pentru a înțelege ce putem face pentru reinstaurarea respectului față de aceste profesii și pentru întărirea rolului lor legitim.

O astfel de cauză obiectivă este legată de evoluția societății în postmodernitate, în care granițele între științele juridice și nejuridice se atenuază, ierarhiile se aplatizează și apar astfel crizele identității profesionale. Acesta este un trend social pe care nu-l putem contracara direct, dar nici nu putem sta deoparte așteptând ca profesiile juridice să fie scoase din joc.

Mai devreme vorbeam despre o ”inflație” de profesii juridice și conexe. În contextul luptei împotriva criminalității, a terorismului și a crimei organizate, aceste profesii, chiar unele nejuridice, au dobândit puteri judiciare de anchetă, percheziție, ridicare de înscrisuri etc. Iată că potrivit noilor reglementări, până și Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal poate veni inopinat să ne percheziționeze calculatoarele, să verifice echipamentele folosite de firmele ce fac prelucrări de date cu caracter personal. Și cine nu face prelucrări de date în zilele noastre?

Toate aceste aspecte creează confuzie cu privire la aria de practică a fiecărui profesionist, dar și asupra sistemului judiciar în ansamblu, determinând **o criză de identitate a sistemului judiciar și a profesiilor juridice**. Aceasta are drept consecință disoluția autorității, pierderea respectului față de aceasta și față de lege.

Acum o sută de ani fiecare își cunoștea identitatea, știa exact ce loc și ce rol are în societate și nu revendica rolul altuia. Țăranul ara ogorul, inginerul făcea construcții și aparate, juristul interpreta și aplică legea, politicianul făcea politică de stânga sau de dreapta. Azi, nimeni nu mai știe ce rol are fiecare. Nu mai există stânga și dreapta, iar locul intelectualilor este luat de “păreriiști” de toate felurile care acționează în noile medii de comunicare. Oricine își poate “da cu părerea” urcând la tribuna online în fața unui public larg, poate dezinforma și poate dizolva într-o clipită autoritatea stabilită de lege. Oricine poate spune că justiția e nedreaptă, să generalizeze că judecătorii și procurorii sunt corupți, pornind de la cazuri izolate.

Cu titlu personal, afirm aici că sunt de acord cu dreptul la opinie, dar să fim înțeleși: opiniile nu sunt egale, unele sunt avizate, vin de la profesioniști, de la persoane care au certa proprietate a cuvântului, a conceptului, de la oameni care chiar știu ce spun și gândesc cu mintea lor.

Criza noastră identitară se datorează și “luptei” între profesiile juridice de a câștiga un anume monopol asupra unui domeniu de activitate. Este un semn că trebuie să ne așezăm la masa tratativelor interprofesionale. Nu e vreme pentru vanități, dar nici pentru a cultiva “conflicte interprofesionale” create și întreținute artificial, adesea fără o rezolvare corectă anticipată!

Acest lucru nu înseamnă a ceda, ci a câștiga. Demersul este dificil, și impune solidaritatea autentică a tuturor profesiilor juridice și a celor care o practică, într-o lume în care concurența estompează adesea competența. Profesiile juridice, fiecare în sine, trebuie să știe ce au de făcut, în sensul adaptării, însă, fără a-și pierde identitatea, iar aceasta este chiar o problemă deosebit de dificilă.

Din acest punct de vedere, pare că ziua de mâine nu mai este certă oricât ne-am pregăti. Pentru a merge mai departe, pentru a ști ce vrem, trebuie ca noi juriștii, să înțelegem ce suntem și să ținem cont de împrejurarea că s-au acumulat foarte multe schimbări privind condițiile socio-economice, în care ne exercităm profesiile și că a devenit evident că este momentul elaborării unor strategii

noi în ceea ce privește evoluția profesională. O spun la această zi festivă de la tribuna UJR și cred că nu ne putem permite nicio clipă de răgaz. Toate profesiile juridice sunt și trebuie să fie interesate de viitorul lor. Toate ne reclamă nouă, celor care exercităm demnități în profesii, implicarea responsabilă în construcția viitorului acestora.

Pe de altă parte, acum o sută de ani, legile erau durabile, ajungeau să intre în tradiție și respectul lor în conștiința publică. Vechile coduri au durat decenii și chiar un secol și jumătate în cazul Codului Civil. În acest context, nimeni nu pune la îndoială autoritatea legii sau a magistratului chemat să o aplice. Astăzi, noile legi și cei îndrituiți să le facă sau să le aplice au ajuns subiect de tabloid. Nicio lege importantă nu poate subzista nici măcar un an fără a fi controversată, atacată constituțional și politic. Și atunci de unde autoritate și respect față de aceasta? Pare că nimeni nu se mai gândește la prioritățile cetățenilor, ci la cele politice, individualiste.

Balanța drepturilor și principiilor fundamentale se dezechilibrează. După fiecare “eveniment” de politică legislativă au dispărut perioadele de liniște. „A gusta” din succesul unei modificări legislative este o atitudine care caracterizează o eră ce a apus.

“Astfel de momente” au devenit o constantă pe care trebuie să o acceptăm și la care trebuie să ne adaptăm, ori de câte ori intervine câte o modificare legislativă națională care are impact direct sau indirect asupra profesiilor juridice, mai ales atunci când trendul european, inclusiv justiția europeană „reorientează” și „reprofilează” profesiile juridice.

Adaptarea continuă cred, este singura soluție pentru ca lucrurile să evolueze normal, din punct funcțional. A venit momentul să ne adaptăm tendințelor de interprofesionalitate, nu să le negăm.

De aceea, o întrebare ar trebui să ne punem cu toții: cum poate fi respectată o lege a justiției, sau oricare altă lege, inclusiv autoritatea judiciară chemată să o aplice, în acest tumult informațional care înăbușește orice analiză?

Este adevărat că tabloidizarea tuturor demersurilor culturale, inclusiv a celor juridice, este un trend de neoprit în era tehnologiei. Dar nici nu putem sta cu brațele încrucișate pentru că riscăm să dispărem. Cel puțin așa arată toate prognozele care vorbesc de impactul inteligenței artificiale. Avocații sunt primii vizați să fie înlocuiți de roboți, dar nici judecătorii nu sunt în siguranță având în vedere tendințele de creare a platformelor online de soluționare a conflictelor. Am citit de curând că doi cercetători de la Oxford –Carl Frey și Michael Osborne – au demonstrat că există o probabilitate de 94% ca până în 2033 serviciile avocaților și notarilor să fie preluate de algoritmi. Poate că este exagerat, dar nici nu putem ignora ori nega impactul inteligenței artificiale asupra profesiilor juridice. Am amintit de acest ”atac al algoritmilor” întrucât consider că, **pentru a conștientiza și impune rolul profesiilor juridice în statul de drept trebuie să ne gândim cum va arăta justiția peste 10-20 de ani.**

Cred că, în noul context, trebuie să reevaluăm modul în care gândim și acționăm, ca juriști, trebuie să ne regândim rolul în statul de drept și cum putem să-l întărim. Cred că profesiile juridice trebuie să intre în forță în campanii de imagine, prin care să-și afirme rolul și identitatea ținând cont de noile realități sociale și de perspectivele de evoluție. Actuala ordine de drept nu

va subzista prea mult timp întrucât în zilele noastre suntem total interconectați și schimbările se succed accelerat afectând toate domeniile, iar justiția și profesiile juridice nu vor fi scutite.

Așadar, trebuie să ne gândim în perspectivă, la ce implică schimbările și cum putem contribui la o ordine de drept mai bună. Avem nevoie de o strategie de afirmare a identității profesionale, de întărire a sistemului judiciar și a rolului juriștilor în statul de drept. Sunt convins că nouă, profesiilor juridice din România, nu ne-a fost, nu ne este și nu ne poate fi hărăzită o „înțepenie istorică”. Modelul cultural al juriștilor vremurilor din preajma și de după anul 1918, “factura psihică” a juristului român, bazată pe valori autentice, profesionale și morale, integrarea din “mers” la dinamica profesiilor noastre exercitate în vremuri contemporane, dar mai ales structura profesională bazată în majoritate pe oameni tineri, bine pregătiți și dedicați slujirii adevărului și dreptății, sunt o cheazășie că vom dăinui în marea familie a juriștilor lumii moderne. Să nu uităm, nici un algoritm nu va înlocui vreodată geniul și frumusețea concepției umane.

Și tot în metru postmodern: este la latitudinea noastră să facem o altă lume, potrivită nouă, dacă acesta nu ne place. De la înălțimea vârstei mele, eu mi-aș dori eu o țară așa cum o vedea Petre Țuțea, în care ordinea de drept este una din virtuțile omului și în care legea nu iartă, dar judecătorul, da.

Av. dr. Ioan Chelaru

Vicepreședinte UNBR